

З тюрми на війну: тисячі засуджених у ЗСУ залишаються без повних прав — DW

08 травня 2026 р.,
10:42

672 0

З тюрми на війну: тисячі засуджених у ЗСУ залишаються без повних прав — DW

Понад 12 тисяч злочинців вийшли з-за ґрат за останні два роки, щоб долучитись до ЗСУ.

Однак служба на передовій не принесла їм свободу і рівні права, зазначає DW.

Минуло два роки, відколи уряд та парламент дозволили долучитись до оборони України тим, кому десятиріччями була закрита дорога до війська – засудженим до позбавлення волі кримінальним злочинцям. В'язні українських колоній та тюрем просили випустити їх на волю для опору російській агресії ледь не з перших її днів, однак на такий сміливий експеримент армійське командування погодилось, лише стикнувшись із серйозним мобілізаційним дефіцитом.

Результат уже втричі перевершив попередні оцінки “мобілізаційного потенціалу” засуджених – для служби в ЗСУ з місць позбавлення волі достроково звільнились понад 12 тисяч громадян, повідомило у квітні міністерство юстиції України.

“Це хороша ініціатива з позитивними результатами, – часто повторює відповідальний за пенітенціарну систему заступник міністра юстиції Євген Пікалов. – Ми допомагаємо нашим Збройним Силам і водночас змінюємо соціальний статус самих засуджених”.

Однак на практиці, заплативши за цю “зміну статусу” кров’ю у надважких операціях на передовій, колишні засуджені не мають рівних з іншими військовослужбовцями прав навіть помертвено.

З “Алькатрасу” не втекти

Про те, як затягти до української армії кримінальних в’язнів, “Валідол” – нині командир батальйону “Алькатрас” 93-ї ОМБр – почав замислюватись ще наприкінці 2022 року, коли під Бахмутом штурмові загони ПВК “Вагнер”, набрані по російських колоніях, почали “робити нерви” його 93-й окремій механізованій бригаді. Спершу мав на думці лише колишніх учасників АТО, які опинилися за ґратами “через фінансові труднощі або проблеми з психікою”. Але влітку 2024 року командування бригади взялося вербувати у виправних закладах усіх, кого дозволяв щойно прийнятий закон – тобто усіх фізично придатних, за винятком засуджених за злочини проти нацбезпеки, тероризм, умисне вбивство двох чи більше осіб або замах на правоохоронця чи військового, п’яну ДТП із летальними наслідками, сексуальне насильство та особливо тяжкі корупційні правопорушення.

“Валідол”, командир батальйону “Алькатрас” 93-ї ОМБр

“Валідол” ж поставили на чолі нового батальйону, в якому за тим самим законом мав проходити службу “спецконтингент”. “Наші очікування повністю виправдалися, бо відбирали не масу, а якість, – пригадує перший набір 47-річний підполковник в розмові з DW. – Найважче із цього різношерстого народу було сформувати єдиний колектив”.

Тоді як більшість бригад назвала спецпідрозділи для в’язнів “Шквал”, 93-тя ОМБр нарекла спецбатальйон “Алькатрас” – на честь знаменитої американської в’язниці, із якої неможливо було втекти. Однак “Валідол” прагнув створити підрозділ, з якого тікати ніхто не захоче. Закон вимагає від нього у перший рік служби тримати достроково звільнених під “адміністративним наглядом” – наприклад, забороняти їм покидати місце дислокації підрозділу. “У нас нормальні люди, у нас цього немає”, – запевняє комбат.

Втім, він визнає, що в батальйон потрапляли й ті, хто за рахунок армії просто прагнули вийти на волю. В репортажі, який у вересні 2024 знімали про “Алькатрас” журналісти каналу “Бутусов плюс”, двоє таких бійців, спіймані на підпитку, копають в якості покарання глибоку яму під осуд

командирів. “Я зацікавлений у тому, щоб перевиховати злочинців, мені потрібен ефективний військовослужбовець, який буде виконувати ефективно завдання”, – переконує “Валідол” DW.

Нема спочинку для грішних

За його словами, така політика почала приносити плоди у першому ж штурмі “Алькатраса” на Донеччині. Ніхто з бійців не тільки не відступив – підрозділ впорався із місією майже вдвічі швидше, ніж планувалось. “Вони побачили в бою, що, коли люди спільно командою виконують завдання, то отримують результат”, – говорить комбат.

Бійці 93-ї бригади на Донеччині в серпні 2024 року

Ось уже півтора року “Алькатрас” виконує найскладніші завдання 93-ї ОМБр – штурми та утримання проблемних ділянок фронту. “Валідол” визнає, втрати в таких місіях неминучі, однак у батальйону вони “відносно невеликі”. У квітні комбриг Шаміль Крутков розповів про трьох “алькатрасівців”, які обороняли позицію під Костянтинівкою 224 доби поспіль. “Люди чомусь звертають увагу на негатив (...), але не звертають уваги, що вони вийшли живими з позицій, де йшли стрілецькі бої. Багато хто може взагалі не вийти”, – пояснював він військовій радіостанції “Армія FM”.

Крутков розповідав: героїчну трійцю не тільки відзначили найвищими військовими нагородами – Хрестами бойових заслуг, – а й по черзі відправляють на відпочинок. Останнє звучало як зізнання у службовому порушенні – адже, згідно із законом, колишні засуджені не мають права на відпустки: ані на щорічну, ані після полону, та навіть після поранення можуть відновлювати здоров’я тільки в шпиталі.

І це далеко не всі обмеження, з якими стикаються колишні засуджені у ЗСУ. В нещодавно оприлюдненому тематичному звіті правозахисного центру “Принцип” перелічується ціла низка заборон: на підвищення в званні, переміщення між підрозділами, перенавчання та переведення на небойові посади – навіть після травми, яка зробила бійця непридатним для служби на передовій. Ба більше, колишні засуджені не мають права звільнитися з армії досягнувши 60-річчя чи після звільнення з полону, а 180 жінок, що вийшли на свободу, підписавши контракт з ЗСУ, мусять продовжувати службу вагітними та після народження дитини. Навіть загинувши в бою, “спецконтингент” лишається ураженим у правах – Національне меморіальне кладовище може відмовити у похованні військового із непогашеною судимістю.

Чимало цих обмежень – безглуздох чи свідомо принизливих – обходять у більшості спецпідрозділів, констатують аналітики “Принципу”. Зокрема й у

“Алькатрасі”. “Ми беремо на себе відповідальність, приймаючи рішення про відпустку. Звання ми дати не можемо, але на командних посадах люди стоять. Той, хто багато відвоював і вже фізично не витягує після поранень, – знайдемо роботу, щоб ділився досвідом”, – запевняє “Валідол”.

Пряники й батоги

Бійці спецбатальйону “Шквал” 28-ї Окремої механізованої бригади під час тренувань на Донеччині / Фото: Anatolii Stepanov/AFP

Зрештою, неформальні відпустки стали для командирів головним інструментом заохочення – їх дають за відвагу та успішно виконані завдання і позбавляють за порушення дисципліни, зазначається у звіті “Принципу”. Утім, з деяких спецпідрозділів бійців не відпускають взагалі. “От хоча б додаткова відпустка була б у нас (за сімейними обставинами до 10 днів на рік. – Ред.). (...) Але якщо ти в “Шквалі” – або є***иш, або здохни. Мене вже не цікавлять виплати, мене цікавить вибратися з цього дурдому за будь-яку ціну, якщо треба, я собі голову прострелю”, – у запалі говорив дослідницям “Принципу” 23-річний боєць на ім’я Микола, що пережив поранення.

Ризик втечі колишніх ув’язнених із війська підвищений, припускає “Принцип”, адже певна частина свідомо підписала контракт, аби лиш покинути місця позбавлення волі. Утім, публічної статистики самовільного залишення частин (СЗЧ) серед “спецконтингенту” немає. За словами “Валідола”, в “Алькатрасі” такі випадки трапляються не частіше, ніж в інших батальйонах 93-ї ОМБр.

У Єдиному держреєстрі судових рішень DW відшукала 131 вирок, винесений щодо дезертирства та СЗЧ військовослужбовців, які раніше вийшли на волю за процедурою спеціального умовно-дострокового звільнення. Більшість із них – обвинувальні, втікачі повертаються назад за ґрати на 5-6 років. Однак деякі з них прямо вказують на описані дослідницями “Принципу” проблеми.

Так, 23-річний Максим Х., якого 22 квітня Тростянецький районний суд засудив за друге СЗЧ, виправдовувався: мовляв, втік з одного з підрозділів “Шквалу”, бо на фронті загинув його батько, а командир не давав відпустку. У Миколаєві раніше тричі судимий за крадіжки та зберігання наркотиків Віталій Р. покинув підрозділ “Шквал”, не відслуживши і двох місяців, – начебто через погане ставлення командирів та погрози зброєю. Утім, Березанський райсуд повірив його командирам та засудив чоловіка на вісім років.

Однак на побиття, приниження та позбавлення волі у “Шквалах” скаржаться не тільки дезертири. З 4000 скарг, що надійшли від кінця січня

до початку квітня до Офісу військового омбудсмена, найбільше – 3,5% – на порушення в 425-му Окремому штурмовому полку, [повідомляло Слідство.Інфо](#). Спецбатальйон “Шквал” з 425-го ОШП в неформальних розмовах дедалі частіше порівнюють із загонами ПВК “Вагнер”, але в його командира із позивним “Собор” є вагомий контраргумент: мовляв, новобранці самі просяться до нього і навіть йдуть заради цього в СЗЧ з інших спецбатальйонів, запевняв він на презентації дослідження “Принципу”.

Побратими і братки

У міністерстві юстиції України розглядають службу засуджених в армії як продовження покарання

Насправді 15 бригад та полків, що в них служать колишні засуджені, продовжують конкурувати між собою за потенційних новобранців – нинішніх в’язнів. Через особливості рекрутингу у місцях позбавлення волі більша частина роботи ведеться дистанційно – іншими словами, працює “сарафанне радіо”, розповідає “Валідол”. На зустріч із представниками конкретного підрозділу у стінах колонії, як правило, приходять ті, хто хоче служити саме в ньому.

Серед усіх відмінностей найпомітнішою є ставлення у майбутньому місці служби до кримінальної субкультури, що панує у більшості закладів української пенітенціарної системи. В той час як одні батальйони на кшталт “Алькатрасу” викорінюють “воровской закон” і тюремну ієрархію, замінюючи їх на бойове побратимство та субординацію, інші навпаки вбудовують “поняття” в систему дисципліни. “Тим самим вони фактично перетворюють підрозділи на другу “зону”, – доходять висновку дослідниці з “Принципу”.

Усі ці протиріччя – результат безглузлого правила щодо служби колишніх злочинців в окремих спецпідрозділах, вважає Руслан Плетінка, заступник начальника рекрутингу 3-го армійського корпусу. Ще два роки тому його теперішній командир Руслан Кухарчук запевняв DW: “трійка” не буде створювати у своєму складі жодних “шквалів”, натомість інтегруватиме засуджених до вже сформованих відділень та взводів. Ця стратегія спрацювала: інші бійці сприймають вчорашніх в’язнів, як рівних, а це своєю чергою їх мотивує, запевняє Плетінка.

Щоправда, він уникає відповіді на запитання, як саме вдається обходити чітку вимогу закону. Співрозмовники DW в інших підрозділах знизують плечима – мовляв, лише Третя штурмова може дозволити собі мати окремий батальйон для в’язнів тільки на папері, а всіх його бійців відправляти у відрядження до інших підрозділів.

Служба як покарання

Поза тим у 3-му Корпусі приєднуються до вимог спецбатальйонів реформувати правила умовно-достроково звільнення. Військові прагнуть зробити службу в армії більш привабливою для засуджених, аби підвищити свої бойові можливості. Заради цього чимало підрозділів готові пустити до своїх лав навіть засуджених за подвійне вбивство, зазначають у “Принципі”.

Заклики до реформ лунають не перший місяць – ще в серпні командир 1-го ОШП Дмитро Філатов просив Верховну Раду надати “спецконтингенту” щорічні відпустки й можливості для підвищення у званні. Однак досі жодну з цих ініціатив не обговорювали у профільному комітеті з правоохоронної діяльності, розповідає DW перший заступник його голови Андрій Осадчук. Лише наприкінці квітня інший Комітет ВРУ з питань соцполітики та захисту ветеранів після скарг військової омбудсменки викреслив норму про заборону поховання загиблих із судимістю з фінальної версії законопроекту про Національне меморіальне кладовище.

Мін’юст, схоже, сприймає службу засуджених зовсім інакше ніж військові. “Це для них спосіб відбути покарання в інший спосіб і водночас захищати державу”, – пояснював у грудневому інтерв’ю Le Figaro заступник міністра Євген Пікалов.

“Вони, певно, розраховували, що наші батальйони проіснують рік, зітруться і кануть в небуття. Але сталося не так. Ми показали результат – і значно кращий, ніж мобілізовані з-під палки”, – з гордістю відповідає на це “Валідол”.

Автор: **Ігор Бурдига**

Джерело: [DW](#)

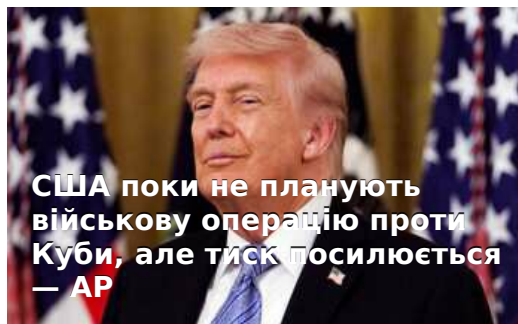
Аліна Ігнатенко

ЖУРНАЛІСТ-РОЗСЛІДУВАЧ

Готує аналітичні матеріали та розслідування. Працює з відкритими реєстрами, судовими документами та офіційними базами даних.

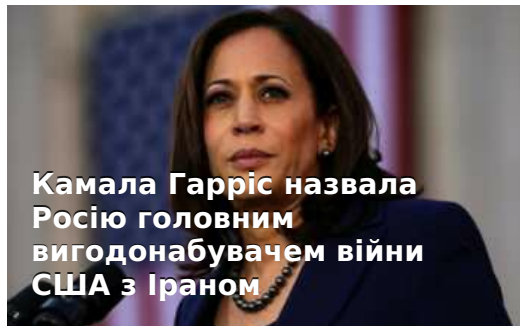
Теги: [ПВК Вагнера](#) [засуджені](#) [Міністерство юстиції України](#) [Мобілізація](#)
[російсько-українська війна](#) [ЗСУ](#) [Війна](#)

Читайте по темі:

**Суд у Києві заочно дав
Мединському 10 років за
виправдання агресії РФ**

**Камала Гарріс назвала
Росію головним
вигодонабувачем війни
США з Іраном**

**Лубінець: На окупованій
частині Херсонщини -
гуманітарна катастрофа**

**На півдні РФ паралізована
робота аеропортів після
атаки БПЛА**

**7,3 мільйона дронів:
Сирський розкрив
масштаби виробництва
БПЛА в Росії на 2026 рік**

**У Грозному повідомляють
про атаку дронів по району
військової бази та будівлі
ФСБ**

**США атакували іранські
порти, Іран заявляє про
порушення перемир'я**

**"На голодному пайку": у
нас закінчуються ракети до
ППО NASAMS і Patriot, -
Ігнат**

Коментарі:

comments powered by Disqus

ДЕПУТАТИ

**Нардеп Ігор Негулевський
перед підозрою у справі
"конвертів" оселився в
люксовому маєтку в Козині**

ДЕПУТАТИ

Політик на 1500 квадратних метрів

Палац на 1500 кв.м і мільярд нерухомості: Яценко ховає активи за родичами і отримує компенсації "на проїзд"

ОЛІГАРХИ

Офшорний конвеєр грошей: як родина Злочевського через кіпрські компанії і українські ліцензії продовжує заробляти на надрах

08.05.2026, 16:42 •
Корупція

48 мільйонів гривень активів на родичах, провал контролю «чорного зерна» і зв'язки з Міндічем: з яким бекграундом Сергій Мунтян проходить переатестацію

08.05.2026, 16:42 •
Олігархи

Благодійність як ширма: олігарха Косюка звинувачують у використанні піару для приховування рейдерства «Гаврилівських курчат»

08.05.2026, 16:36 •
Корупція

📷 📺 **Нові «плівки»: як детектив САП Синюк міг допомогти Міндічу і Цукерману уникнути слідства**

08.05.2026, 16:27 •
Корупція

📷 Обшуки НАБУ, підозри у відмиванні грошей і банк із імунітетом: як Ростислав Шурма пов'язаний із тіньовими схемами навколо «Альянсу»

08.05.2026, 14:33 •
Війна

📺 Зеленський відвідав 31-шу бригаду ЗСУ на стику трьох областей

08.05.2026, 14:33 •
Події

📷 **СБУ затримала підозрюваних у підриві авто військового в Дніпрі**

08.05.2026, 14:30 •
Події

В Україні з'явилася нова схема шахрайства під виглядом ТЦК

08.05.2026, 14:27 •
Війна

📷 Міністр оборони Латвії заявив про ймовірний проліт українських дронів над країною

08.05.2026, 14:24 •
Події

Трамп відмовився б платити тисячу доларів за матч збірної США

08.05.2026, 14:24 •
Війна

📷 У російській армії проблеми з артилерією: бракує запчастин — «Атеш»

08.05.2026, 14:18 •
Олігархи

OnlyFans і фейкові скарги до Google: як трейдер-схемник Дмитро Коваленко намагається видалити розслідування про торгівлю російським вугіллям

08.05.2026, 13:15 •
Силовики

📷📺 Алкоголь під виглядом дипвантажу: в Україні викрили схему контрабанди на мільйони гривень

08.05.2026, 13:15 •
Події

У Німеччині невідомі захопили заручників у банку

08.05.2026, 12:54 •
Силовики

У Запоріжжі військовий відкрив стрілянину біля магазину: поранено підлітка та чоловіка

08.05.2026, 12:27 •
Війна

📷 США поки не планують військову операцію проти Куби, але тиск посилюється — AP

08.05.2026, 12:21 •
Чинівники

Суд у Києві заочно дав Мединському 10 років за виправдання агресії РФ

08.05.2026, 12:18 •
Війна

🗣️ Камала Гарріс назвала Росію головним вигодонабувачем війни США з Іраном

08.05.2026, 12:12 •
Події

📷 У США прогнозують політичну кризу та масові заворушення після виборів

08.05.2026, 12:09 •
Події

Кремль раптово скасував акредитацію західних ЗМІ на парад 9 травня

08.05.2026, 12:06 •
Війна

🗣️ Лубінець: На окупованій частині Херсонщини – гуманітарна катастрофа

08.05.2026, 12:06 •
Війна

На півдні РФ паралізована робота аеропортів після атаки БПЛА

08.05.2026, 12:03 •
Війна

Від грамот до фотографій: окупанти вивезли унікальні архіви «Азовсталі» до Донецька

08.05.2026, 12:00 •
Війна

7,3 мільйона дронів: Сирський розкрив масштаби виробництва БПЛА в Росії на 2026 рік

08.05.2026, 11:57 •
Чинovníки

📷 Податківець із Києва Василь Мариноха зачищає в інтернеті згадки про крадіжку презервативів і лубриканту в магазині

08.05.2026, 11:42 •
Війна

📷🗣️ У Чорнобильській зоні палає понад 1100 га лісу: вогонь швидко поширюється

08.05.2026, 11:39 •
Війна

🗣️ У Грозному повідомляють про атаку дронів по району військової бази та будівлі ФСБ

08.05.2026, 11:18 •
Бізнесмени

📷 Під санкціями, але з бізнесом у Лондоні і життям у Дубаї: розшукувана схемниця Альона Шевцова витрачає сотні тисяч доларів на розкішне життя

08.05.2026, 11:06 •
Прокурори

📷 📺 Свій серед чужих: як батьки головного прокурора Києва Сергія Ходаківського поєднують життя в РФ та активи в Україні

08.05.2026, 10:45 •
Події

📷 Спалах хантавірусу на круїзному лайнері: є загиблі та підозра на поширення в кількох країнах

08.05.2026, 10:42 •
Війна

📷 З тюрми на війну: тисячі засуджених у ЗСУ залишаються без повних прав — DW

